

**De nationale
dodenherdenking van
4 mei komt in een
nieuwe fase.**

pagina 2

**Lucia Victoria uit
Maleisië: "Onze
mensen hebben een
geheugen."**

pagina 4

**200 miljoen
onaanraakbaren
achteraan bij de
waterpompen.**

pagina 7

Op de bres voor de illegale oorlog

Jan Anne Bos

De laatste tijd heb ik een gevoel van 'wind onder de vleugels'. Vanwege die 100.000 euro die Kerk en Vrede-leden de komende vijf jaar extra op tafel leggen. Net toen het erop leek, dat ook onze vereniging beter maar aan de stoeprand kon worden gezet, bij het klein religieus afval. Bij de herdenkingsviering op 4 mei werd me weer zonneklaar waarin we dat geld moeten investeren.

Ik zat door omstandigheden dit jaar bij het televisie-verslag van de nationale herdenking op de Dam. Majesteit in de kou; de mensen; de te grote hemel boven dat marmer-kille oorlogsmonument dat nooit 'vrede-monument' is gaan heten. Sprekers deden rap hun tekst. Kransen; bloemen. Geen van de 67 jongeren verloor zijn kauwgom; geen mobieltje ging af. Dan de prangende vraag van burgemeester Van der Laan, namens ons allen: "Zou ik – als ik toen had geleefd – net als zij de moed hebben opgebracht om in verzet te komen?" Is dat de vraag die uitmaakt of je (nu !) goed of fout bent? En als het antwoord nu eens "Neen" is? 'Neen, ik zou die moed niet gehad hebben!' Ik pleeg op 4 mei ook royaal hen te gedenken die de vrijmoedigheid niet hadden om te doden, en al dan niet gevallen zijn. Die weigerden het lef te hebben om een wapen op te pakken, en misschien nog wel onder ons leven.

Omdat we vóór het journaal weer binnen moeten zijn, is daar op de Dam geen ruimte voor een kritisch woord over een zekere smerigheid die meekomt met het voeren van oorlog. Het schiet door me heen: 'Voor hoe weinig belangen van andere mogendheden zal de Nederlandse regering de komende tijd toch weer levens van prachtige jonge mannen en vrouwen voteren?'

Van der Laan laat Ed Hoornik nog een paar zeer ingrijpende woorden zeggen:

"Maar eenmaal per jaar is de stilte tot den hemel toe van de doden vervuld en belijden wij onze woorden onze dankbaarheid. Onze schuld."

En dan al die levenden nog, denk ik. We hebben nog steeds het soort politici dat als destijds het ambacht van oorlog kent; dat-nog steeds leeft van de leer van de rechtvaardige oorlog en nog niet beter weet dan dat oorlog volstrekt legaal kan zijn. Word je daar nu elke morgen voor wakker in een vrij land? In de politiek van alledag worden oorlog en geweld steeds meer *fashionable*. Dat kunnen we als *Kerk en Vrede* niet zomaar laten passeren.

Ook bij de kerken zien we gunstige ontwikkelingen. Op de vredesconferentie in Kingston (Jamaica, 2011) zeiden ze: "Wij zijn één in het verlangen dat oorlog ooit illegaal zal zijn". Dat wil *Kerk en Vrede* oppakken en uitdragen, uiteraard met als eerste doelgroep de kerken.

De tijd is rijp daarvoor. De tiende Assemblee van de Wereldraad van Kerken komt volgend jaar bijeen in de Koreaanse stad Busan, onder het motto "God of Life, lead us to Justice and Peace". Daar zal, hoop ik, het accent worden verlegd van 'rechtvaardige oorlog' naar 'rechtvaardige vrede'. Daar zal men zich keren tegen die morele superioriteit dat 'wij' van het Westen wel weten wat goed voor 'hen' is, en niet schromen om dat dan ook 'met alle geweld' tot stand te brengen.

Wij van *Kerk en Vrede* willen hardnekkig blijven aantonen dat het zo niet werkt. Laten we er trots op zijn, dat we honderdduizend euro en ontzettend veel energie durven investeren in de vernieuwde richting van *Kerk en Vrede* en in de campagne: 'Maak oorlog illegaal', uitgesproken bij opening ALV 2012.

Fabel van Günther Anders:

Denk zelf na

Toen A. op een van zijn studiereizen naar de culturele instellingen van Molussie een moderne kleuterschool in Penx wilde binnen gaan, schrok hij op de drempel toch op, want hoewel de klas leeg voor hem lag werd hij begroet met een krassend bevel: "Denk zelf na!"

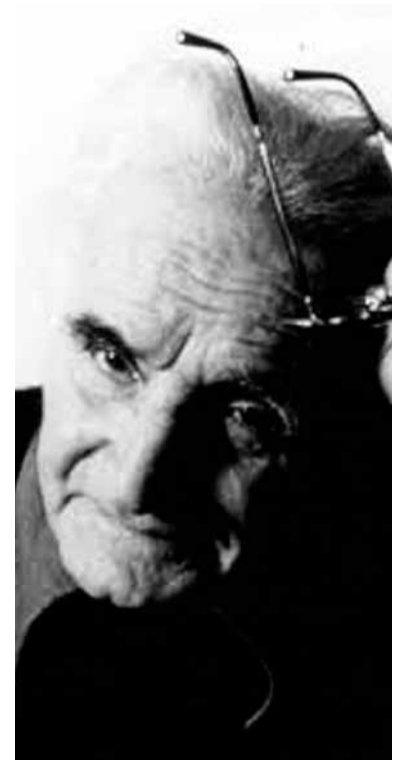
De progressieve lerares die hem begeleidde leek op zijn verbazing gerekend te hebben. Het deed haar zelfs goed. "Kom gerust verder" lachte ze en ze wees naar een kooi die aan het plafond hing, met daarin een groene papegaai, die nu hartstochtelijk zijn roze snavel sleep tegen de tralies. "Die opvoedingsvogels hebben we nu op minstens honderdduizend kleuterscholen."

A. geloofde zijn ogen niet. "Denkt U nu echt dat dat werkt?" zei hij ten slotte.

"Denk zelf na" antwoordde de papegaai.

"Ook een vraag!" zei het meisje monter. "Geloof U dan echt dat kinderen op deze jonge leeftijd zich kunnen onttrekken aan deze dagelijkse aansporing!"

"En vindt U dat dan gewenst dat uw kinderen mensen worden van deze dierenmonden?" vroeg A. - terwijl de lerares eerst nog

zweeg. Maar dan vroeg ze vol ongelof: "Door dierenmonden? Wat denkt U wel?! Bent U echt zo naïef te denken dat zij zo ouderwets zijn om echte papegaaien te gebruiken?"

(te vinden in Der Blick vom Turm p. 77)

ZOMERSPIRAAL

Dit nummer van 'Vredesspiraal' is dunner dan u, lezer, gewend bent. Uitblijvende kopijleveranties en organisatorische misverstanden noopten ons tot deze maatregel. Maar in de overweging dat in de zomermaanden uw interesses, zoals bij veel landgenoten, naar iets anders uitgaan dan naar oorlogsvraagstukken, willen we met dit 'zomernummer' proberen onszelf en u toch nog een beetje bij de les te houden. Want hoe sneller oorlog illegaal wordt, des te beter. Redactie

Yosé Höhne-Sparborth

De nationale dodenherdenking komt in een nieuwe fase, zoveel is helder. Een fase waar we in Nederland hard aan toe zijn. Uit de commotie rond het gedicht 'Foute Keuze' van Auke Siebe Dirk blijkt hoezeer Het Publieke Waarnemen is vastgelopen in een ideologische kijk op de geschiedenis. Willen we als Nederland, of ook willen we als christenen nog leren uit deze onze geschiedenis, dan is er werk aan de winkel.

Het gedicht van Auke Siebe Dirk was de aanloop naar die discussie. De NRC had op 7 mei een uitstekend commentaar, *Trouw* reageerde op Vorden. In Enschede voerden we in kleine kring (christenen, 'heidene' en een jood) een diepgaande discussie over de commotie. Om bij een conclusie te beginnen: in Nederland is het gesprek hard nodig. Laat het gedicht van Auke maar de aanleiding zijn. Laten we in godsnaam dat gesprek voortzetten, het hele jaar door, totdat we samen, in het publieke debat, alle nuances van de geschiedenis kunnen verdragen om zo het beeld van de ellende van oorlog scherper te krijgen. Het zal de enige garantie zijn om samen ook helder te krijgen: *oorlog mag niet! Kan niet! Discriminatie mag niet! Kan niet!* Het is onverantwoord om op politiek niveau zomaar een hele bevolkingsgroep aan te wijzen als de bron van een of ander ongemak in je land.

Een onbegrepen gedicht

Het gedicht van Auke, Auke zelf, werd tot nu toe in het publieke debat niet begrepen. Iedereen, vóór of tegen, heeft het over de oudoom van Auke. Of je die nu wel of niet moest gedenken bij de dodenherdenking. Auke's gedicht gaat daar niet over! Auke probeert niet om ervoor te plei-

Het is onverantwoord om op politiek niveau zomaar een hele bevolkingsgroep aan te wijzen als de bron van een of ander ongemak in je land.

Nationale dodenherdenking in nieuwe fase

ten dat die oudoom wordt herdacht. Auke is heel helder over die oom: die was fout. Maakte een verkeerde keuze. En vervolgens blijkt een jongen van 15 jaar te kunnen, waartoe een Auschwitzcomité niet in staat blijkt. In weinig woorden reflecteert hij op die keuze, en schetst het drama van de keuze. Die oudoom is een jonge jongen, hij wil de armoede ontlopen. Hij komt op die vlucht naar voren in het verkeerde leger terecht. Het is een fuik, hij kan er niet meer uit want hij wil overleven. Maar uiteindelijk overleeft hij niet. En dan het familiedrama: vier kinderen in het verzet, maar er is die zoon met die foute keuze die het niet overleeft. Moeder wil van hem evenveel blijven houden als van die anderen. En dan is er een van de kleinkinderen die dat snapt, en een eigen zoon gaat

vernoemen naar die foute oom. Om oma een plezier te doen? Je zal maar die baby zijn, die vernoemd wordt naar een oudoom met een foute keuze in de Tweede Wereldoorlog! Ik geef het je te doen, met die naam rond te lopen. Levenslang! Het gedicht van Auke laat zien, dat hij daarmee heeft geworsteld, en de laatste zin laat zien dat hij er zich mee heeft verzoend. Iemand in de familie, zijn vader of moeder, vond dat ook die jongen die zo verkeerd koos, niet vergeten mag worden in de familie. Auke geeft met zijn gedicht aan, dat hij zich ermee verzoend heeft dat het hem overkomt, dat hij zijn leven lang de herinnering aan die foute oom in de familie levend moet houden. Als *Mahnzeichen* in de familie, wie weet. Omdat diens moeder niet tegen haar jong kon kiezen. Wat een wijsheid, een jongen van 15 jaar die al in staat is om in zo weinig woorden het drama te verwoorden van zijn oudoom met die foute keuze, van zijn familie die hem toch in de schoot van de familie wil herinneren, en van hemzelf, die levenslang is opgezadeld met de naam van een foute oom. Auke heeft zich verzoend met de hem gegeven plek in deze geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog. Dat is knap, voor een 15-jarige. Auke zal er wel komen. Nu wij nog, nu nog het Auschwitzcomité, nu nog sommigen uit de eerste of tweede generatie joden.

Werkelijk verzoeningsproces

Enschede had mij uitgenodigd om op 5 mei voor te gaan in een bezinning over verzoening. Mij, dochter van een Duitse vader en een Nederlandse moeder, zoals de affiche me aankondigde. Ook het rumoer in Vorden hebben we overdacht en, zoals *Trouw* het stelt, Duitse dienstplichtige soldaten die sneuvelden moeten we anno 2012 toch kunnen herkennen als slachtoffers. In mijn

arbeid in El Salvador, vlak na de burgeroorlog daar, leerde ik, dat kerken niet zomaar een verzoening kunnen proclameren. Je mag slachtoffers van extreem geweld niet opleggen om maar te gaan verzoenen, vergeten en vergeven; het zou een herhaling van het onrecht zijn met andere middelen, zoals het onderdrukken van emoties, van herinneringen, of het ontkennen van beschadigingen. Tegelijk blijven we ma-

nipuleerbaar voor de oorlogspropaganda van onze regering, van ons leger, zolang we van die oude emoties en herinneringen in ons meedragen. Ze worden gemakkelijk een soort boobytraps in het eigen lijf die ons tot foute keuzes kunnen brengen. Een werkelijk verzoeningsproces vraagt, dat zowel de daders als de slachtoffers zich weten te bevrijden uit hun positie door een intens proces van erkennen en verwerken. De dader of agressor moet zich hebben kunnen bevrijden van zijn agressie en zijn daderschap kunnen erkennen en als fout onderkennen. Een slachtoffer moet een proces kunnen doormaken om zich uit het slachtofferschap te bevrijden. Dat vergt veel, soms te veel. Het vergt een eigen persoonlijk proces van leren omgaan met de eigen beschadigingen. Het vergt

een collectief proces waar het om groepen gaat, en dat is bijster zwaar. En, het vergt een omgeving die zo'n collectief verwerkingsproces mogelijk maakt.

In Nederland geen ruimte

In Nederland ben je dan niet aan het goede adres. Nederland heeft in het publieke debat, zeker ook maar niet enkel rond 4 mei, de Tweede Wereldoorlog zeer sterk geïdeologiseerd. Toch nog steeds zeer getrokken in de platte discussie goed-fout. Daarmee bood het publieke debat niet de veilige ruimte aan (joodse) slachtoffers om in zo'n collectief proces van traumaverwerking te gaan. Kerken hielpen ook al niet mee. Kerken, theologen en christenen hebben zich soms vol schuldbesef gestort op die kleine minderheid joden die het overleefde. Ineens hebben we weer joods-christelijke wortels. Gelovige joden voelen zich nogal eens geannexeerd. Intussen hebben we onze eigen dogmatiek niet fundamenteel ontdaan van haar anti-joodse basis en allerlei details. En wie het gehad heeft met joden die 'blijven zeuren' slingert hen ineens

Foute Keuze

Mijn naam is Auke Siebe Dirk
Ik ben vernoemd naar mijn oudoom Dirk Siebe
Een jongen die een verkeerde keuze heeft gemaakt
Koos voor een verkeerd leger
Met verkeerde idealen
Vluchtte voor de armoede
Hoopte op een beter leven
Geen weg meer terug
Als een keuze is gemaakt
Alleen een weg vooruit
Die hij niet ontlopen kan
Vechtend tegen Russen
Angst om zelf dood te gaan
Denkend aan thuis
Waar Dirk z'n toekomst nog beginnen moet
Zijn moeder is verscheurd door de oorlog
Mama van elf kinderen, waarvan vier in het verzet zitten
En een vechtend aan het oostfront
Alle elf had ze even lief
Dirk Siebe kwam nooit meer thuis
Mijn naam is Auke Siebe Dirk
Ik ben vernoemd naar Dirk Siebe
Omdat ook Dirk Siebe niet vergeten mag worden.

Waarom wel een verantwoorde aardbei en geen verantwoorde benzine, terwijl de effecten van benzine zo oneindig veel groter zijn?

Olie als smeermiddel voor oorlog

Waar de aardbeien die we op de markt kopen vandaan komen, kunnen we tegenwoordig weten. Voor vermelding van de herkomst zijn regels geformuleerd, en sommige producenten bieden ons als klant zelfs de mogelijkheid ons te informeren over de omstandigheden waaronder hun producten tot stand kwamen. Dat zijn belangrijke verworvenheden, het resultaat van een lange strijd voor wat we nu noemen 'maatschappelijk verantwoord ondernemen'. Voor een in veel opzichten buitengewoon belangrijk product als de energie die we in grote hoeveelheden consumeren geldt dat echter alleen voor de zogeheten groene stroom, maar verder nauwelijks. Terwijl bijvoorbeeld olie in veel gevallen aanleiding is voor geweld. 'Welke oorlog smeert uw olie?' is daarom de titel van een campagne die Kerk en Vrede met een aantal andere organisaties wil gaan voeren.

Greetje Witte-Rang

Olie is zeker voor de rijke landen en dus ook voor Nederland van levensbelang, vooral voor de transportsector en de chemie. Stijging van de olieprijs en stagnatie in de olietoevoer kunnen enorme schade toebrengen aan hun economieën. De kans daarop neemt toe. Door de grote vraag naar olie raken de makkelijk winbare velden langzamerhand uitgeput. Natuurlijk zijn er nog grote voorraden zogenaamde onconventionele olie, zoals olie die gewonnen wordt uit teerzanden. De milieueffecten van winning van die olie zijn echter dramatisch.

De toevoer van olie uit de belangrijkste olieproducerende landen is in verschillende opzichten een gevoelige zaak. Europa beschikt zelf nauwelijks over olie. De voorraden van Denemarken, Noorwegen en Groot-Brittannië drogen op, en onze belangrijkste olieleveranciers bevinden zich in het Midden-Oosten. Zoals Loesje eens zei: 'Onze olie ligt onder hun zand'.

En dat is een probleem, zoals we al vaak gemerkt hebben. Bij spanningen en oorlogen stijgen de olieprijsen doordat leveranciers wegvallen, zoals bij Libië, en doordat de aanvoer onzeker wordt; Iran dreigde enige tijd geleden met het afsluiten van de Straat van Hormuz, waar 40 procent van alle tankers met ruwe olie passeert.

Megalomane en peperdure projecten

Wat geldt voor olie (waartoe dit artikel en de geplande campagne zich beperken) geldt ook voor veel andere brand- en grondstoffen. Het inzicht dat de voorraad aan grondstoffen eindig is, dringt steeds meer door. Helaas leidt het slechts in beperkte mate tot een zuiniger omgaan ermee, en veel meer tot pogingen om de eigen toegang tot die hulpbronnen veilig te stellen. Dat gebeurt op verschillende manieren. Nederland heeft er bijvoorbeeld na de oliecrisis in de jaren '70 bewust voor gekozen minder afhankelijk te worden van de Golfregio: we zijn meer olie gaan importeren uit Rusland, Algerije, Nigeria en

Brazilië. Maar ook voor veel van die leveranciers geldt dat ze een slechte staat van dienst hebben als het om de mensenrechten en het milieu gaat.

Verder wordt de toevoer beschermd door alternatieve handelsroutes te creëren, door de lucht, over zee, over wegen en spoorlijnen en via pijpleidingen. Het leidt tot megalomane en peperdure projecten. Onlangs werd een pijpleiding door de Oostzee, tussen Rusland en West-Europa in gebruik genomen die de Baltische staten en Polen omzeilde. De lidstaten van de Europese Unie proberen tegelijk de afhankelijkheid van Russisch aardgas te verminderen door onder meer een gigantische pijpleiding te plannen die gas uit Turkmenistan via Turkije naar Europa kan laten stromen, de zogenaamde Nabucco pijplijn. En er zijn zelfs plannen om een pijplijn dwars door de Sahara, de Trans Sahara pijplijn, aan te leggen om gas uit Nigeria naar Europa te brengen.

Energievoorzienings veiligheid

Een bedreiging van de toevoer van grondstoffen en energie ervaren rijke landen als een bedreiging van hun nationale veiligheid. De Verenigde Staten beschouwen officieel een aanval op de olietoevoer als een *casus belli* en zowel de EU als de NAVO verklaren openlijk bereid te zijn de toevoer van hulpbronnen desnoods met militaire middelen te verdedigen. De oorlogen in Irak, Afghanistan, Libië en Tsjetsjenië kunnen niet los gezien worden van de internationale strijd om de toegang tot de olie; zonder de

vrije beschikking over olie raken grootmachten hun machtspositie in de wereld kwijt. In onze tijd geldt: macht=olie en olie=macht. Het veiligstellen van de energietoevoer is een nieuwe taak voor de krijgsmacht en dat zien we terug in studies en beleidsdocumenten.

Wat voor olie geldt, gaat ook op voor andere grondstoffen met strategische waarde. In voorheen arme landen als China en India groeit de vraag naar die grondstoffen en zo is langzamerhand een situatie ontstaan die vergelijkbaar is met de Koude Oorlog: landen streven ernaar hun grondstoffen-leveranciers onder hun invloed te brengen, waarbij morele overwegingen minder tellen. De onderlinge relaties staan daardoor onder spanning, met de mogelijkheid elkaar in gijzeling te nemen, zoals de dreiging de gaskraan dicht te draaien bij onwelkome kritiek of het sluiten of bezetten van voor scheepstransport belangrijke zeestraten of kanalen; hier bestaat voortdurend het gevaar van escalatie. Toenemende wapenrusting en het creëren van militaire bases op strategische plaatsen zijn het gevolg.

Betere informatievoorziening

Kerk en Vrede, Peak Oil, de Campagne tegen Wapenhandel en VD Amok willen Nederlandse consumenten bewust maken van deze problemen. Zij behoren immers te weten waar hun olie vandaan komt en met welk onrecht de winning daarvan gepaard gaat. Als eerste stap in de campagne gaat binnenkort namens een groot aantal organisaties een brief uit aan oliemaatschappijen met

een reeks vragen over de herkomst van de op tankstations verkochte benzine. Dat zal waarschijnlijk ontwijkende antwoorden opleveren, omdat bekend is dat olie een lange weg gaat langs raffinaderijen e.d., waarbij menging optreedt. Maar dat staat een betere informatievoorziening niet in de weg. Met de campagne 'Welke oorlog smeert uw olie?' wordt eraan gewerkt dat consumenten weten waar de grondstoffen vandaan komen, zodat zij kunnen kiezen voor een minder conflictueuze, mens- of milieuvriendelijkere en democratischere energiebron; en met nog meer argumenten dan voorheen aan energiebesparing zullen gaan doen. Immers: waarom wel een verantwoorde aardbei en geen verantwoorde benzine, terwijl de effecten van benzine zo oneindig veel groter zijn?

Binnenkort verschijnt de brochure *Vredeseconomie en de preventie van geweld*, geschreven door dezelfde projectgroep Energie en Geopolitiek (PEG) die verantwoordelijk is voor de hier beschreven campagne 'Welke oorlog smeert uw olie?'. De brochure behandelt de (vele) relaties tussen economie en vrede/oorlog, en is geschreven in het kader van het Platform Duurzame en Solidaire Economie. Via de website www.platformdse.org en die van *Kerk en Vrede* kunt u op de hoogte blijven van verdere ontwikkelingen.

“Ook onze mensen hebben een geheugen”

Lucia uit Maleisië: “Waarom denken jullie nou toch, dat de meerderheid van de mensen in de zuidelijke landen militaire interventies van het westen zouden willen hebben? Jullie zijn de oude kolonisators en wij moesten nog hard vechten om jullie weg te krijgen, toen jullie allang weer bevrijd waren van de Duitsers.”

Yosé Höhne-Sparborth

Lucia Victoria Yayaseelan komt uit Maleisië, woont in een alternatief dorp in de buurt van Londen, werkte enkele jaren op Sri Lanka in verzoeningsprojecten, en loopt in Istanbul rond op een grote samenkomst van vrouwen van over de hele wereld. Centraal thema is een andere economie, waarin gerechtigheid en de rechten van ons vrouwen werkelijk te verwerkelijken zijn.

Ik leg haar het probleem voor van de suggesties die uit de Verenigde Staten overwaaien, als zou in de moslimwereld ‘kamerbreed’ een vervolging van christenen gaande zijn. “Belachelijk”, is onmiddellijk haar reactie.

“Belachelijk, ook al zijn er best vervelende ontwikkelingen. Ik ben nu zestig, en ik heb heel veel moslimvrienden. Als christenen zijn we in Maleisië een kleine minderheid, maar dat speelde geen rol. We speelden met onze burens, en ik raakte bevriend met wie ik leuk vond. Veel moslims dus.

Maar mijn neefjes en nichtjes, die hebben geen moslimvrienden. De werelden raken uiteen, en dat is erg.

Er zijn in Maleisië een aantal imams, die preken tegen contact met christenen. Ze roepen, dat je als een goede moslim geen mensen in je huis mag ontvangen die varkensvlees eten, die honden aanraken en die zich slecht kleden. Soms roepen ze zo hard, met een geluidsinstallatie, dat de mensen op straat, ook christenen, dat kunnen horen. Dat werkt natuurlijk niet goed. Maar zoiets kun je geen vervolging van christenen noemen. Of neem de regering, die doet domme dingen. Er was een Bijbelvertaling gemaakt in het Maleisisch, en daarin werd het woord ‘god’ weergegeven met de naam Allah. Dat mocht van de regering niet, omdat die vond dat alleen moslims de naam Allah mogen gebruiken, omdat de god van de christenen iets anders zou zijn. De kerken hadden geen zin in het gevecht en besloten het Maleisische woord *Tuhan* te gebruiken in plaats van Allah. Wijze kerken, domme regering. Maar vervolging van christenen is dat niet.

Overigens beginnen de moslims zich te weren tegen zulke stu-

pide imams, ze zijn de discussie begonnen en pikken dat domme preken niet.”

Lucia Victoria Yayaseelan uit Maleisië: “Wat ik niet begrijp, is dat jullie ons niet begrijpen.”

Waar komt het vandaan, die verandering, dat fundamentalistische denken, in moslimlanden? “Het is niet het enige, maar deels is het natuurlijk afreageren op de Verenigde Staten, kwaadheid om het westen en de VS. Van Noord-India, Kashmir, via Pakistan, Afghanistan, Iran, Irak, tot Palestina, hebben de VS ste-

vig huisgehouden met oorlogen en de sociale samenstellingen sterk veranderd, deels vernietigd. Maar het is niet alleen dat. Er leeft ook een diepe woede,

omdat er in bijna alle landen van het zuiden conflicten zijn, groepen tegen elkaar worden opgezet door het westen, door aan alle partijen wapens te leveren. Ze moedigen groepen aan om tegen regeringen op te staan en geven ze daarvoor wapens, maar ze geven ook wapens aan de regeringen, of gaven die al eerder. Westerse landen voorzien alle partijen van wapens en zetten ze zo tegen elkaar op, activeren zo

lijkt gelukt. Overal kleine conflictgebieden, die aan de aandacht van de grote media ontsnappen, maar waar de wapenfabrikanten wel goede klanten door hebben. Dat en de honger in het zuiden zijn twee elementen die woede wekken onder moslims en anderen. Bovendien, de regeringen van moslimlanden met olie kregen wapens geleverd van het westen. Dictatoriaal waren ze al, maar met die wapens werden

heet dat. En het zuiden werd tot markt gemaakt, door de eigen regionale productie te ontregelen via al die lokale conflicten. Dus, als we die wapenhandel nu eens konden stoppen. Het is maffioos gedrag, wapens leveren aan alle partijen in het zuiden.”

“En wat willen ze nu, met die agressieve propaganda vanuit de VS over vervolging van christenen in moslimlanden? Mogelijk zelfs een propaganda, nadat ze die moslims wapens leverden...? Of willen ze de mensen alvast laten wennen aan de volgende oorlog in moslimgebied? Jullie westerlingen zijn de kolonisators, we hebben in de jaren vijftig en zestig harde oorlogen moeten voeren tegen jullie om jullie uit onze landen weg te krijgen. Is dit de wijze waarop jullie proberen terug te komen?

En stel nou toch dat het waar zou zijn, hier of daar in een land met onderdrukking van christenen. Denk je die dan te helpen door als oud-kolonisator binnen te vallen? Stel dat de Turken Nederland gingen binnenvallen om de moslims in Nederland bij te staan. Zou dat de situatie van de moslims in Nederland verbeteren? En dan hebben de Turken jullie zelfs nog nooit gekoloniseerd.

Als christenen mogen we niet naïef zijn over de manipulaties vanuit de nog dominante westerse wereld, die formeel christelijk is. Jullie politieke en economische leiders hebben niets met christendom, hoe hun partijen ook heten. Ze denken enkel vanuit het belang van de grote banken en de grote producenten. En de slimste lobby komt van het militair-industrieel complex.

Wat ik niet begrijp, is dat jullie ons niet begrijpen. Waarom denken jullie nou toch, dat de meerderheid van de mensen in de zuidelijke landen militaire interventies van het westen zouden willen hebben? Jullie zijn de oude kolonisators en wij moesten nog hard vechten om jullie weg te krijgen, toen jullie allang weer bevrijd waren van de Duitsers.”

“Ik zal je een geheim vertellen, ook onze mensen hebben een geheugen. Zelfs een emotioneel geheugen. Ook wij herinneren ons welke rol jullie bij ons speelden. Dus hoezeer we eventueel ook overhoop liggen met onze eigen regering, op het moment dat het westen zou binnenvallen, zou ons nationale gevoel het winnen en zouden we allemaal samen terugvechten. Niets is beter voor de nationale eenheid dan een vijand van buiten. Ik begrijp niet dat jullie dat maar niet begrijpen.”

ze ook machtig tegen het eigen volk. Daartegen groeide een moslimstroming die fundamentalistisch werd. En nogmaals, die ontwikkeling is zorgwekkend, maar dat is nog iets anders dan te spreken over vervolging van christenen.”

“De honger en het georganiseerde geweld houden het kapitalisme overeind. Eigenlijk is het kapitalisme aan het mislukken, maar door agressief naar het zuiden te exporteren zingt die ‘vrije markt’ het nog uit. Als die wapenhandel te stoppen zou zijn! Al die landen waar de mensen op de vlucht zijn, ontheemd. Ze hebben honger, ze hebben supermarkten nodig of voedselhulp, zijn afhankelijk van dat noorden. Als die hele wapenhandel zou stoppen, als er rust zou komen in onze landen en de mensen weer gewoon konden ademhalen, zouden ze ook hun eigen groenten kunnen verbouwen, hun eigen geiten houden. Dan zouden ze weer zelfvoorzienend worden en al die import uit het noorden niet nodig hebben. Dan is het afgelopen met dat kapitalistische systeem. Die ideologie van de economie die moet groeien is niet enkel dom, ze is ook gevaarlijk. De markt kon enkel nog groeien door het zuiden erin te betrekken. Globalisering

Vrouwen en mannen ervaren in interreligieuze ontmoetingen een dubbele dialoog, die van de ideeën en die van het leven.

Knelpunten op een kruispunt

Riet Bons-Storm

In Nederland zijn wij getuige van de conflicten die het samenleven van mensen van verschillend religieus geloof kunnen opleveren. In ons land, dat vanouds bekend staat als tolerant tegenover andersgelovigen, wordt argwaan en soms zelfs haat gezaaid tegen moslims, terwijl antisemitische leuzen op het sportveld toenemen. Een verontrustend groot aantal 'autochtone' Nederlanders, sinds jaren gesecculariseerd, voelt weer zijn christelijke wortels; ze zien hun 'christelijke' nationale cultuur bedreigd.

Dit veld van conflicten is zichtbaar en voor sommigen ook concreet voelbaar in geweld met woorden of wapens. Gelukkig zijn er dan ook verscheidene landelijke organisaties die uit zijn op onderling begrip en vrede in interreligieuze ontmoetingen. Ook zijn er op veel plaatsen concrete ontmoetingen tussen mensen van verschillend geloof: in de buurt, op het schoolplein bijvoorbeeld, waar kinderen en ouders van verschillend geloof elkaar spreken. Daar wordt bewust of onbewust, met of zonder woorden, de dialoog beoefend, de ontmoeting waarbij openheid voor en nieuwsgierigheid naar het anders geloven een gesprek kleurt, zonder de ander te willen bekeren tot het eigen geloof.

Verschil in gender

Maar er is nog een andere bron van conflicten en van onvrede in de samenleving: die van het verschil in *gender*: dat is de wijze waarop mensen, als vrouw of als man geboren, opgroeit in het culturele klimaat van de samenleving, hebben geleerd hun specifieke rol als man en als vrouw te spelen. Zowel vrouwen als mannen hebben tegenwoordig een veel breder scala van rollen die acceptabel worden geacht in de samenleving, dan vroeger het geval was. Dat neemt echter niet weg dat diep in veel vrouwen en mannen nog de oude rolpatronen zitten die vaak onbewust het gedrag richten.

In een samenleving als de onze, nu, waar het nog steeds zo is dat bijvoorbeeld velen bij een *leider* nog in de eerste plaats denken aan een man – om daarna te denken 'maar vrouwen kunnen het (misschien) ook' – zijn er nog steeds conflicten tussen vrouwen en haar verschillende rolpatronen enerzijds en mannen met de hunne anderzijds. Veel van die conflicten blijven ondergronds, al was het maar omdat veel vrouwen ervoor huiveren zich op te stellen als drammerig of ambi-

tieus en veel mannen zich niet bewust zijn van hun soms nog hanig gedrag. Gelukkig zijn er ook op dit conflictueuze terrein pogingen tot dialoog, tot ontmoetingen tussen vrouwen en mannen, waar nieuwsgierigheid naar de bestaanservaringen van de ander en respect voor het anders in de wereld staan de boventoon voeren.

Twee terreinen van dialoog dus: een *dubbele dialoog*. Het boek *Dubbele dialoog* gaat over het kruispunt van die twee dialogen en daarin worden de knelpunten op dat kruispunt besproken. Het belangrijkste is dat die knelpunten worden erkend en dat men überhaupt inziet dat de genderdialoog ook gaande moet blijven op het veld van interreligieuze dialogen, dus van ontmoetingen tussen mensen van verschillend geloof. Dat is namelijk niet altijd het geval. Op het terrein van interreligieuze dialogen worden doorgaans twee vormen onderscheiden, en het is nuttig deze onderscheiding in het oog te houden.

Dialoog van ideeën en van het leven

Wat vaak in het oog springt zijn de landelijke verbanden voor interreligieuze dialoog, zoals bijvoorbeeld *Naar een Landelijk Stemgeluid* (NLS). Er zijn verscheidene van deze landelijke organisaties, en in elk daarvan zijn het grotendeels mannen die de leiding hebben, als 'gezicht' van de organisatie fungeren en/of spreekbuis zijn. Dat komt o.a. omdat in deze organisaties mensen zitten als vertegenwoordigers van hun religie of leiders in hun religie – en dat zijn nog steeds merendeels mannen. In deze grote verbanden vindt de dialoog van ideeën plaats. Het gaat vaak over 'een religie': het jodendom, de islam, het christendom en hun theologische ideeën, bijvoorbeeld over de opvatting van hun heilige geschriften.

De andere vorm van interreligieuze dialoog is de dialoog van

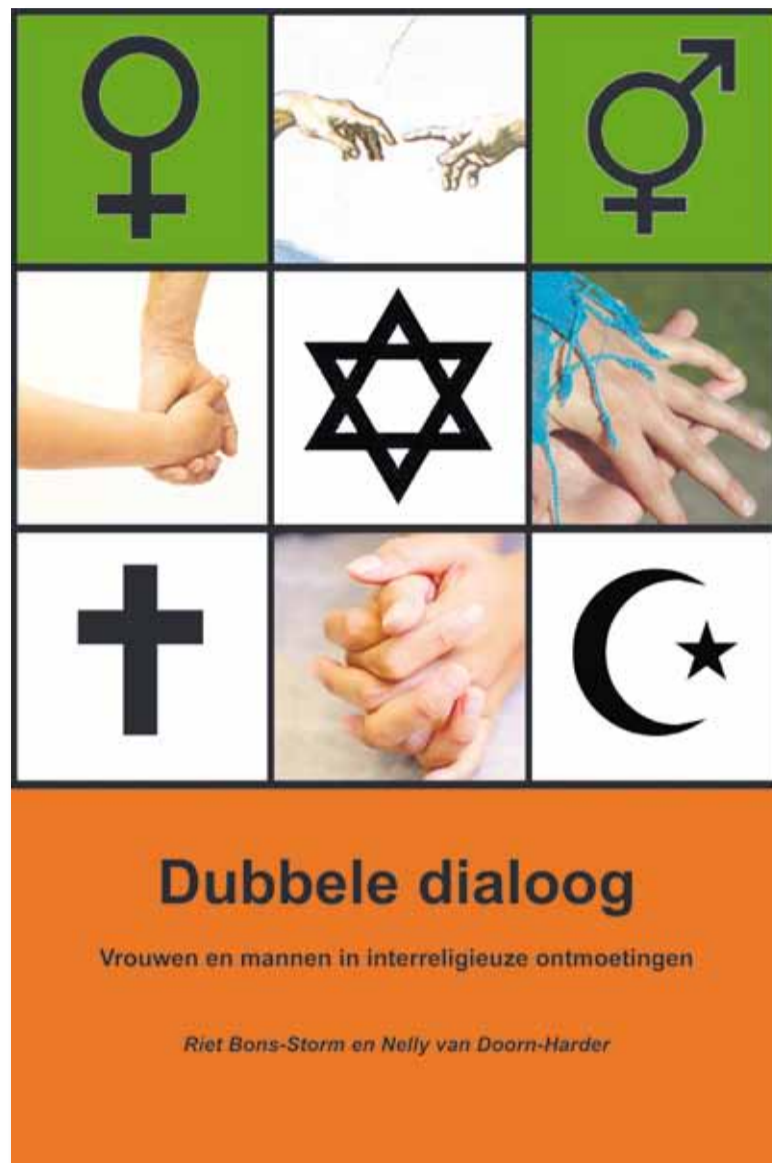
het leven. Die vindt plaats 'op het grondvlak': in de buurt, in het buurthuis, op het schoolplein. Ze is dikwijls pragmatisch: er moet samengeleefd worden, de vragen van kinderen over hun vriendinnetjes (bijvoorbeeld: "Waarom draagt de moeder van Mumtaz andere kleren dan jij, Mam?") moeten beantwoord worden. We zien voornamelijk vrouwen bezig op het terrein van de dialoog van het leven. Deze vorm van dialoog tikkert zelden aan de weg en krijgt vaak minder aandacht in het publieke domein dan de dialoog van ideeën en de landelijke dialoogorganisaties.

Door ons op het kruispunt van de interreligieuze dialoog en de gender dialoog te bezinnen worden verschillende zaken duidelijk. De relatie tussen de twee vormen van dialoog, hierboven beschreven, raken aan de vaak afwezige of stokkende dialoog tussen de genders. We zien vrouwen merendeels bezig op het grondvlak, mannen bezig met de ideeën, meer officieel. In het boek wordt betoogd dat, en waarom, het nodig is dat er meer contact en uitwisseling komt tussen de beide vormen van dialoog. Meer waardering ook voor wat op het grondvlak meest door vrouwen wordt gedaan. Wat lukt daar wel? Wat niet? Kan men daarvan leren?

Op vrede gerichte communicatie

Zo gaan we ook zien dat het argwaan en haat zaaien zich dikwijls concentreert rond de vrouwen in de andere religie. Moslima's zijn slachtoffers, zo is de boodschap. Zij worden onderdrukt, met de Koran in de hand. In een deel van de islam richt de haat tegen het christendom zich op de kleding van niet-moslima's: zedeloos en corrumperend. De vraag moet bewust worden: wat zit achter deze aandacht voor de vrouw en haar kleding? Het antwoord ligt op het terrein van de genderanalyse.

Ook worden in het boek de resultaten van het onderzoek naar

mogelijke verschillen tussen het communiceren van vrouwen en dat van mannen toegepast op wat gebeurt in interreligieuze dialogen. Deborah Tannen maakte al in de negentiger jaren in haar onderzoek duidelijk dat vrouwen doorgaans eerder 'rapport talk' gebruiken, gericht op het leefbaar houden van relaties en mannen meer 'report talk', het melden van feiten, van standen van zaken. Beide vormen zijn nodig en belangrijk en er is onderling respect voor elkaars wijze van communiceren nodig.

Zijn vrouwen meer dan mannen gericht op vrede? Deze vraag wordt kritisch besproken in een hoofdstuk in het boek. Duidelijk is, dat zo lang meisjes en jongetjes nog verschillend worden gesocia-

liseerd in onze samenleving, hun bestaansbeleving ook verschillend zal zijn. Dit werkt ook door op het terrein van het werken aan goede relaties tussen de gelovigen. In het boek worden verschillende manieren besproken waarop vrouwen in de praktijk proberen te komen tot onderling respect en vreedzaam samenleven tussen mensen van verschillend geloof, zowel in Nederland als daarbuiten. Zowel mannen als vrouwen, uit wetenschap en uit de praktijk, geven waardevolle inzichten voor op vrede gerichte communicatie. Dit maakt het boek belangrijk voor een breed terrein van vredespogingen.

Dr Riet Bons-Storm, de auteur van bovenstaand artikel, is emerita hoogleraar Pastoraat en Vrouwenstudies aan de Rijksuniversiteit Groningen. Zij houdt zich tegenwoordig vooral bezig met de relaties tussen de Abrahamitische religies en de conflicten en vredespogingen tussen Israël en de Palestijnen.

Gegevens van het gepresenteerde boek: Riet Bons-Storm en Nelly van Doorn-Harder, red.: *Dubbele Dialoog. Vrouwen en mannen in interreligieuze ontmoetingen*. Theologische Uitgeverij Narratio, Gorinchem, 2012. € 20,-.

Agenda

8, 15 en 22 juli

Drie diensten om vrede

Op bovenstaande zondagen zijn de gebruikelijke preekschetsen op de site van *Kerk en Vrede* uitgebreid met aanvullend materiaal. Bij de doorgaande lezing uit Marcus zijn homiletisch materiaal, gebeden, liederen en gedichten gezocht, die als 'stem en tegenstem' zich bewegen rond de lezingen. Op verrassende wijze wordt aandacht gevraagd voor de thematiek van gerechtigheid, geweldloosheid en duurzaamheid, kortom voor vrede. Het materiaal is te downloaden: www.kerkenvrede.nl

15 t/m 19 juli

Winterswijk/ Kotten

Antimilitaristische wandelweek
Is Het Hier Oorlog?

Je kunt kiezen uit kamperen of een bed in de buurt (zelf regelen). We lopen 15 km. per dag als alternatief voor de militaire deelname in de Vierdaagse. Er wordt vegetarisch gekookt.. Diekshoes, Burloseweg 23 winterswijk/ kotten. ong. E 15 per dag. Org: Is Het Hier Oorlog?. Info: Vredes Info Centrum 050 - 3133 247. E-mail: vredescentrum@hotmail.com.

15 t/m 22 augustus

Zomerweek over geweldloze communicatie

Voor het vijfde jaar is er weer een Nederlands zomerkamp voor iedereen die geïnteresseerd is in geweldloze communicatie. Voor inspiratie, het delen van kennis en ervaring en het vieren van de

verbinding met elkaar. Het Matreya Instituut te Emst verleent gastvrijheid. Vanaf €315,00 inclusief logies en heerlijke vegetarische maaltijden. Ook logeren met eigen tent is mogelijk!. Org: A. Howard en K. Schaap. Info: 020-6271515 of 06-21584468. E-mail: info@nvczomerkamp.nl. Web: www.nvczomerkamp.nl.

8 september

Nationale Vredesdag 2012
Op zaterdag 8 september 2012 wordt in het ds. Piersoncollege in Den Bosch, De Nationale Vredesdag Religieuzen gehouden. Dr. Greetje Witte-Rang zal een inleiding houden in drie gedeelten over: 'Onze olie onder hun zand' en over 'over economie als oorlog of als weg naar vrede'. Nadere info: Bureau KNR 073-6921321.

9 september

Startzondag Papendrecht

In De Morgenster te Papendrecht zal Kerk en Vrede met

een stand aanwezig zijn bij de startdienst van het kerkenwerk. Tevens zullen 3 avonden worden georganiseerd door Kerk en Vrede: op 18 september rond de slogan 'maak oorlog illegaal' en 9 en 30 oktober 2012 maken we de vertaalslag naar de kinderwereld met twee boekjes van René van Engelen. De Morgenster, Muilwijkstraat 1, 3353 VD Papendrecht

15 september

Powered by Peace

Vredesfeest Powered by Peace, inloop vanaf 12.30 uur, programma 13:00 - 16:00 uur. Indien u wilt participeren in het programma bent u van harte uitgenodigd om te reageren
E-mail: info@ikvpaxchristi.nl

15 t/m 23 september

Vredesweek

Elk jaar organiseert IKV Pax Christi de Vredesweek in de derde week van september (mits 21

september in die week valt). Veel burgers staan in die week stil bij het thema vrede. Een vast onderdeel van de Vredesweek is de Vredeszondag (op de eerste of laatste zondag in de Vredesweek). Op 21 september staan we stil bij de Internationale Dag van de Vrede. Ook de *Nacht van de Vrede* is een jaarlijks terugkerend evenement in de Vredesweek, vol muziek, debat en film.

Dit jaar loopt de Vredesweek van 15 t/m 23 september. De Minister en Staatssecretaris van Vrede trekken dan het land in om verschillende evenementen mee te maken, en de Ambassade van Vrede draaien op volle toeren. De Vredesweek heeft als motto *Powered by Peace* en vraagt aandacht voor conflicten rond het delven van grondstoffen. Indien u wilt participeren in het programma bent u van harte uitgenodigd om te reageren: E-mail: info@ikvpaxchristi.nl

Liederen om vrede (2)

Arie de Bruijn

Jan Nooter (1922-1997) was Doopsgezind predikant o.a. te Akkrum, 's-Gravenhage, Utrecht en Aalsmeer.

Daarnaast was hij voorzitter van de doopsgezinde liederenbundelcommissie. Zijn bekendste lied. 'Geef vrede Heer, geef vrede' is te vinden

als gezang 285 in het *Liedboek voor de Kerken*. In dit lied geeft Nooter duidelijk uiting aan zijn christelijk pacifisme.

Hoewel niet alle doopsgezinden pacifist zijn, vormt het pacifisme toch een heel wezenlijk onderdeel van hun gedachtegoed. De doopsgezinde gemeenschap is van huis uit een echte vredeskerk. Enkele

doopsgezinde, nog altijd actuele kernwaarden zijn tolerantie, eigen verantwoordelijkheid en pacifisme. Zo klinkt dus in de samenwerking van de kerken – de Algemene Doopsgezinde Sociëteit nam deel aan de Interkerkelijke Stichting voor het Kerklied – een pacifistisch geluid door in het *Liedboek*.

Aan de basis van dit vredeslied ligt Johannes 14, 27: "Ik laat jullie vrede na; mijn vrede geef ik jullie, zoals de wereld die niet geven kan. Maak je niet ongerust en verlies de moed niet."

De Hebreeuwse en Griekse woorden voor vrede 'Shalom' en 'Eirene' komen in de Nieuwe Bijbelvertaling 272 maal voor. 'Vrede' is dus een typisch bijbels kernwoord. Jan Nooter las in 1963 een 'Friedensgedicht' van Ernst Moritz Arndt (1837) 'Gib Frieden, Herr, gib Frieden' en dichtte daardoor geïnspireerd 'aus einem Guss' de vier coupletten van dit lied.

Uit de oorspronkelijke tekst: Ick wil mi gaen vertroosten, in Jesus liden groot... uit *Een devoot ende profitelick boeckken, inhoudende veel ghestelijcke Liedekens ende Leysenen* (1539) spreekt boetvaardigheid en berouw. Door de associatie met dit lied en in het bijzonder met deze melodie trekt Jan Nooter als het ware ook het boetekleed

aan als hij zijn 'gebedslied om vrede' schrijft. Hij zingt ons voor: "... en ons geloof zo klein..." en "... bekeer ons felle hart..." Wie over vrede en gerechtigheid zingt, is zelf in het geding. Zoals Huub Oosterhuis zingt: "... dat mensen mensen doden, dat wij die mensen zijn..."

Deze oude melodie komt in het *Liedboek* voor bij de gezangen: 174, 285 en 363.

In *Tussentijds 217* draagt deze melodie het eerder geciteerde *Lied tegen de derde wereldoorlog* van Huub Oosterhuis: "Wij die met eigen ogen, de aarde zien verscheurd". Een dankbare leenmelodie, die blijkbaar veel teksten kan dragen. Het betreft dan ook de meest favoriete muzikale liedvorm, die al door de middeleeuwse troubadours, de minnezangers en de meesterzangers werd gebruikt. Een driedelige vorm met als 'schema' A-A-B, ook wel de Barvorm genoemd. Pas als je in staat was een eigen tekst en melodie te maken in deze vorm, dan kreeg je de titel 'Meistersinger' binnen middeleeuwse zangersgilde.

Gezang 285 is, getuige de aanhef van de vier strofen een 'gebed': *Geef vrede, Heer, geef vrede*. In dit gebed benoemt de dichter de vele weerstanden die men ontmoet op de weg van de vrede: strijd,

onrecht, leugen, lijden, angst, duister, klein-geloof en boosheid. Maar er zijn ook tekenen van vrede: gebed, geduld, bevrijding, blijdschap, vrede-stichters, bekering en liefde. Het lied sluit dan ook veelzeggend af met: "Maak ons een levend teken: uw vrede wint de strijd!" Een lied dat zich door de wanhoop heen een weg zingt naar hoop voor de toekomst.

De cirkel is helemaal rond als we bedenken dat dit Nederlandse vredeslied – ooit geïnspireerd op een Duits origineel – nu terug te vinden is in het *Evangelisches Gesangbuch* als lied 430: *Gib Frieden, Heer, gib Frieden*. Text: Jürgen Henkys (1980) 1983 nach dem niederländischen "Geef vrede, Heer, geef vrede" von Jan Nooter 1963.

Men heeft echter een andere leenmelodie gekozen: "Befiehl du deine Wege", die overigens op dezelfde rustige wijze de tekst draagt. Dit lied werd vooral verbreid door de Oost-Duitse Vredesbeweging. Vermeldenswaard is dan ook, dat dit lied in Dresden is gezongen, bij *Die Wende*, na de val van de Berlijnse Muur.

Evangelisches Gesangbuch © Evangelisch-Lutherischen Kirchen in Bayern und Thüringen und bei der Keysserlitz GmbH, München.

Gib Frieden, Herr, gib Frieden

Gib Frie-den, Herr, gib Frie - den, die Welt nimmt
Recht wird durch Macht ent - schie - den, wer lügt, liegt
schlim-men Lauf.
o - ben - auf. Das Un-recht geht im Schwan-ge,
wer stark ist, der ge - winnt. Wir ru - fen:
Herr, wie lan - ge? Hilf uns, die fried - los sind.

Colofon

Vredesspiraal is het kwartaalblad van de Vereniging Kerk en Vrede.

Redactie

Jan Anne Bos, Héleen Broekema, Lambert van Gelder (eindred.), Leen van den Herik, Yosé Höhne-Sparborth, Jan Schaake.

Kerk en Vrede

Kerk en Vrede is een landelijke vereniging van mensen die binnen en buiten de kerken actief zijn voor ontwapening en geweldloosheid. Het alom heersende geloof in geweld – ook binnen de kerken nog niet overwonnen – moet weerlegd

en ontzenuwd worden. Elke poging tot (christelijke) rechtvaardiging van militair geweld en van voorbereiding daartoe verhindert de dienst der verzoening waartoe kerken en christenen geroepen zijn.

Abonnement

Als u het werk van *Kerk en Vrede* onderschrijft en wilt steunen, meld u dan aan als lid of donateur. Leden betalen tenminste € 40,- per jaar, inclusief een abonnement op *Vredesspiraal* en een aantal keren per jaar een ledenbrief. Een abonnement zonder lidmaatschap kost € 15,- per jaar. Postbankrekening: 435382.

Lezersbrieven

Lezers kunnen altijd reageren via onder-

staande adressen. De redactie rekent op bijdragen van ca. 350 woorden. In voorkomende gevallen behoudt de redactie zich het recht voor om langere bijdragen eventueel in te korten.

Adressen

Postadres van Kerk en Vrede en Vredesspiraal
Postbus 1528, 3500 BM Utrecht.
Bezoekadres: Obrechtstraat 43, Utrecht
Telefoon 030-2316666; fax: 030-2714759
E-mail: a.debruijn@kerkenvrede.nl
Website: www.kerkenvrede.nl
Facebook: www.facebook.com/kerkenvrede
Twitter: <http://twitter.com/#!/kerkenvrede>

Officemanager

Arie de Bruijn

Layout en druk

Narratio, Gorinchem
ISSN-nr. 1574-2725

“Het blijkt dat bedrijven, die het goed doen op sociaal en milieugebied, het soms nog iets beter doen, meer klanten trekken, dan bedrijven die dat niet doen. Een probleem is wel dat bedrijven in India die aan Nederlandse bedrijven leveren niet altijd een goede prijs voor hun producten krijgen.”

200 miljoen onaanraakbaren achteraan bij de waterpompen in India

Jan Heijn Koelewijn

Kerk en Vrede heeft dit jaar enkele maatschappelijke stagiaires in huis. Een van hen is Jan Heijn Koelewijn, havo-3-student van het St. Bonifatiuscollege in Utrecht. Als stagiaire ging hij voor 'Vredesspiraal' (blz.8) erop uit om op een rij te zetten wat er rond de voetbalsport aan geweld voorkomt. Hij ontdekte ook de kinderarbeid in de voetbalwereld en daarover berichtte hij in het vorige nummer. Ditmaal richtte hij zijn aandacht op de situatie van de dalits in India. Daarvoor sprak hij onder meer met met G. Oonk, directeur van de Landelijke India Werkgroep.

De Landelijke India Werkgroep is een onafhankelijke niet-gouvernementele organisatie (NGO) die zich middels maatschappelijke en politieke meningsvorming en beïnvloeding, onderzoek, voorlichting, publiciteit en publiekscampagnes inzet voor de verbetering van de levens van (kans)armen in Zuid-Azië. Eén op de drie Indiërs heeft als gevolg van armoede, sociale uitsluiting, discriminatie en geweld geen menswaardig bestaan. Het merendeel van die groep bestaat uit 'dalits' ('kaste-lozen' of 'onaanraakbaren'). Het woord *dalit* is ontleend aan het Sanskriet, dat 'dal' betekent of 'vertrapt'. Een dalit is iemand die als outcast buiten het eigenlijke kastensysteem valt. Dalit is ook een geuzennaam die het groeiende bewustzijn van de kastelozen weerspiegelt. Het aantal dalits bedraagt naar schatting zo'n 200 miljoen, zij vormen een vijfde van de Indiase bevolking.

Jan Heijn Koelewijn, auteur van nevenstaand artikel.

Over het algemeen worden dalits slecht behandeld. Ze wonen bijvoorbeeld bijna altijd apart in het dorp. Doorgaans werken ze als landarbeider voor een boer die hen vaak heel slecht betaalt. Soms zijn ze zelfs een soort dwangarbeider omdat ze ooit een lening hebben gekregen die ze niet kunnen

terugbetalen van hun lage loon en dan moeten ze blijven. Ook moeten zij het smerigste werk doen, bijvoorbeeld het schoonmaken van droge toiletten, werken in ververijen (voor kleding) en leerlooierijen. Bij een misdad tegen dalits worden de daders meestal niet bestraft. Bij de dorpspomp komen ze als laatste aan de beurt. Hun kinderen worden op school gepest omdat ze 'onrein' zijn en zitten vaak achterin de klas.

JHK: Kunnen dalits daartegen in actie komen?

G. Oonk: “Ja, dat kan maar dat is niet makkelijk. Als ze protesteren krijgen ze vaak geen werk meer van de hogere kasten. Ze worden uitgescholden en als ze blijven protesteren wordt dikwijls geweld gebruikt. Er worden soms dalits gedood en hun vrouwen worden regelmatig verkracht. Toch zijn er actieve groepen en bewegingen van dalits die wat voor elkaar krijgen en sterk genoeg worden om niet te buigen onder de druk. Bijvoorbeeld lukt het dan om in hun dorp een beter loon of een stuk land te krijgen, de dorpspomp vrij te kunnen gebruiken en de tempel binnen te kunnen. Ook zijn ze soms succesvol om misdaden tegen hen te laten bestraffen door politie en rechtbank.”

JHK: Als dalits weigeren het werk te doen dat hun wordt opgedragen, hoe worden ze dan gestraft?

G. Oonk: “Bijvoorbeeld door hen in het hele dorp te boycotten. Alle boeren van hogere kasten spannen dan samen om ervoor te zorgen dat een werkweigeraar ook bij een andere boer geen werk kan vinden. Soms

wordt er ook geweld gebruikt of worden ze bij de politie vals beschuldigd van dingen die ze niet gedaan hebben.”

JHK: Kan de regering iets tegen het geweld tegen de dalits doen? En wil de regering dat wel?

G. Oonk: “Ja de regering kan zeker wat doen. Ze kan de daders oppakken en berechten. Ze kan de politie beter informeren en opdracht geven de dalits gelijklijker te behandelen en niet altijd de kant van de hogere kasten te kiezen. In sommige delen van India worden de lokale regeringen daarin ook actiever, onder invloed van actieve dalitsgroepen. Maar vaak schiet de regering ook flink tekort en laat zij het geweld tegen dalits gewoon lopen.”

JHK: dalitsvrouwen hebben eigenlijk geen goed leven omdat ze verkracht worden door mannen uit andere kasten; kunnen de mannen van die vrouwen er niet tussen springen wanneer dat gebeurt? En zo nee waarom niet?

G. Oonk: “Ja die mannen kunnen er wel tussen springen en dat doen ze soms ook. Alleen gebeurt het vaak op momenten dat die mannen er niet bij zijn. Ook zullen ze, als ze ertussen springen nog wel eens de gevolgen merken. Ze worden bijvoorbeeld op het werk geboycot of er wordt geweld tegen hen en hun hele gezin gebruikt.”

JHK: Heeft positieve discriminatie eigenlijk veel nut in het bedrijfsleven?

G. Oonk: “Ja, dat kan wel degelijk nut hebben. In Amerika en andere landen is het ook gebeurd om bijv. zwarte mensen

meer kansen te geven. Het is wel belangrijk dat die mensen ook in en soms buiten het bedrijf goed opgeleid worden om de baan goed te kunnen vervullen. Een aantal werkgevers is bezig met extra scholingen voor dalits zodat ze daarna door kunnen stromen naar een (betere) baan. Ook worden ze gesteund bij promotie naar hogere functies. Helaas gebeurt vaak het omgekeerde: ook als ze goed zijn opgeleid, krijgen ze toch de baan niet. Daar moet natuurlijk meteen een eind aan worden gemaakt.”

JHK: Er is echt overal discriminatie; zelfs bij het water halen, waarvoor de dalits ver moeten lopen, worden ze gediscrimineerd en wordt geweld tegen ze gebruikt. Wat weet u daar van?

G. Oonk: “Er wordt in de meeste dorpen gediscrimineerd bij het water halen, en soms wordt daarbij geweld gebruikt. Bijvoorbeeld een artikel, 'Waterschaarste treft vooral dalits', begon zo: 'Nu water in India schaarser wordt, zijn dalits steeds vaker mikpunt van discriminatie bij gemeenschappelijke waterpompen of -putten. Ze moeten in een aparte rij staan, worden uitgescholden of moeten wachten tot de dominante kasten hen voor zijn geweest. In de afgelopen twee jaar werden in India zeker veertien dalits gedood bij conflicten om water. Gelukkig zijn er ook plekken waar dalits niet worden achtergesteld en conflicten uitblijven'.”

JHK: Maar eigenlijk kunnen wij als Europeanen ook niet zonder dalits. Want zonder dat we er weet van hebben maken zij eigenlijk onze spullen zoals voetballen en

kleren. Zouden wij daar iets aan kunnen veranderen als we minder modegevoelig zouden zijn?

G. Oonk: “Ja, wij kunnen zelf helpen om de positie van dalits te verbeteren. Niet door de kleding en voetballen die zij maken niet meer te kopen. Maar wel door de bedrijven onder druk te zetten om te helpen om voor dalits betere lonen en arbeidsomstandigheden te krijgen. Zo is met succes veel gedaan tegen kinderarbeid (van dalit-kinderen) bij het maken van voetballen. We zijn nu ook samen met lokale organisaties bezig om de situatie te verbeteren van dalit-meisjes (en volwassenen) die kleding voor ons maken. Daarin is ook al wat verbeterd, bijvoorbeeld wat betreft hun lonen en bewegingsvrijheid. Maar ze moeten nog steeds veel te veel uren werken. Binnenkort gaan we met 'een schoenenactie' van start waaraan iedereen via internet en sociale media mee kan doen.”

JHK: En weet u misschien bedrijven die eerlijk hun producten maken?

G. Oonk: “Die zijn er zeker en het worden er steeds meer. Je hebt alle bedrijven die bijv. *fair trade* chocola, koffie, thee en andere producten verkopen. Ook de kledingbedrijven die bij de *Fair Wear Foundation* zijn aangesloten en uit India importeren, zorgen ervoor dat zij betere lonen betalen en dat vrouwen en dalits niet worden gediscrimineerd. Ook grote bedrijven als Adidas, IKEA en Nike hebben er al veel aan gedaan, maar hebben ook nog flink wat te doen. Veel bedrijven doen al wel wat, maar meestal nog niet genoeg.”

JHK: Zo ja worden die bedrijven daar dan ook extra voor beloond?

G. Oonk: “Het blijkt dat bedrijven, die het goed doen op sociaal en milieugebied, het soms nog iets beter doen, meer klanten trekken, dan bedrijven die dat niet doen. Een probleem is wel dat bedrijven in India die aan Nederlandse bedrijven leveren niet altijd een goede prijs voor hun producten krijgen. Dat maakt het soms lastig om bijv. meer loon te betalen aan de arbeiders. Nederlandse bedrijven moeten aan de Indiase bedrijven dus een goede prijs betalen zodat die aan hun leveranciers goede lonen kunnen betalen.”

De zichtbaarheid van onze vereniging

Op de recente Algemene Ledenvergadering kwam de zichtbaarheid van *Kerk en Vrede* ter sprake. Er is een beetje de tendens om ons te laten meeslepen door het tijdperk van de super-individualisering. Eén gezicht wordt het gezicht van *Kerk en Vrede* en dat gezicht moet dan ook de zichtbaarheid waarborgen.

Een vereniging is dat niet. Dat lijkt meer op een stichting met één werknemer. Vraag is, hoe we het gegeven dat we vereniging *zijn*, zichtbaarder kunnen maken in 'buitenwerelden' en voor onszelf. Een eenvoudige eerste stap kan zijn, om de vereniging af en toe deelgenoot te maken van onze bezigheden.

Onze bezigheden: vredeszaken op jouw plek die precies zó gaan omdat jij daar ook bij bent. *Kerk en Vrede* is daar dus aanwezig. Zeer goed zou dan zijn, om dat af en toe te 'roepen'. Met een leuk foldertje zwaaien zo gauw dat er (weer) is. Dat dus om *Kerk en Vrede* in de buitenwereld zichtbaar te maken.

Deelgenoot maken: aan het secretariaat melden als er op die wijze iets gebeurde of gaat gebeuren in jouw omgeving. Dat kan dan in de agenda van de *Vredesspiraal* komen. Of er kan zelfs een artikel aan gewijd worden. Er kan op de website melding van gemaakt worden,

het kan op Facebook gemeld worden. En eventueel kan het ook meegenomen worden in het jaarverslag voor de Vereniging. Nu maakt het jaarverslag hooguit zichtbaar wat 'het kantoor' deed. Wij zijn leden, we zijn betalende leden. Sinds kort is zelfs een aantal van ons zéér betalend lid. Velen laten zien dat *Kerk en Vrede* hen aan het hart gaat. Nu aan elkaar laten zien wáár en hoe overal *Kerk en Vrede* nog present en werkzaam is, zou een mooie volgende stap zijn. **YH-S**

BON voor VREDE

- Noteer mij voor € 15 als abonnee op het kwartaalblad *Vredesspiraal*. Daarmee ondersteun ik ook het werk van *Kerk en Vrede*. Ik wacht met betalen op de acceptgiro.
- Noteer mij als lid van *Kerk en Vrede* voor € 40 per jaar. Ik ontvang dan de *Vredesspiraal* en de ledenbrief van *Kerk en Vrede*. Ik wacht met betalen op de acceptgiro.

Stuur mij (bij mijn bestelling ontvang ik een acceptgiro):

Regenboog stickers (10,5x7,4 cm)

- 1 sticker € 0,20
- 10 stickers € 1,50
- 50 stickers € 5,00
- het boek "Oorlog verkopen" à € 13,50
- de vredesliederenbundel "En alle angst voorbij" à € 9,75
- de brochure "Wees niet bang" (Oecumenische Bezinning) à € 4,00
- de brochure "60 jaar NAVO" à € 1,50
- een VREDE- vlag (1 x 1,5 m) à € 10,00
- een grote VREDE-vlag (2 x 3 m) à € 50,00
 - een pakketje van 10 VREDE-kaarten voor € 4,00
 - een pakketje van 50 VREDE-kaarten voor € 17,50
 - een pakketje van 100 VREDE-kaarten voor € 30,00
- VREDE-kaarsen (12 cm hoog / 6 cm diameter)* à € 6,00
- VREDE-paraplu's (Pax Christi Vlaanderen) à € 7,00

Voor de overige producten: zie onze website

* (N.B. kaarsen moeten voor € 6,75 als pakket gefrankeerd worden, onafhankelijk van het bestelde aantal kaarsen)

naam: -----

adres: -----

Postcode en plaats: -----

Na aankruisen en invullen deze bon opsturen naar:
Kerk en Vrede, Antwoordnummer 4448, 3500 VB Utrecht
 (een postzegel mag, maar hoeft niet)

ONS VREDES-FACE

Op de afgelopen Algemene Ledenvergadering ging het dak er helemaal af, toen de nieuwe website getoond werd; 17 mensen die niet wisten wat ze zagen! Zo fris. Max en Matthias vooral bedankt. Rondneuzen dus! Vind ons eigen Youtube-kanaal. Bewegende beelden van ons thema moeten daar komen. Geeft toch een andere indruk dan de gestaalde discussies. En een schitterende Facebookpagina. Daar gaan inmiddels allerlei plaatselijke gemeenten of parochies ons al volgen! Tot op Aruba toe. Hoe worden we voor hen nu een goede gesprekspartner? Waarmee kunnen we hun aandacht blijven boeien, en van hun inzichten leren. We bereiken er al 451 mensen per week mee, volgens de statistieken.

Op dat Facebook zouden al die berichtjes kunnen verschijnen van uzelf, die ergens een goed woord voor of over de vrede neerlegt. Al dan niet met het labeltje *Kerk en Vrede* erbij. Het is je vredes-face. Meld je dus vooral aan. En Twitter berichten door naar je eigen achterbannen. Mensen zijn geïnteresseerd. Open discussies. Attendeer mensen op wat er gaande is. Leer van anderen. Deze buitenwacht is uiterst belangrijk voor een vereniging als de onze. Binnenkort een blog van de algemeen secretaris? Of andere scribenten? Ook dit vak zullen we goed onder de knie moeten krijgen, de komende vijf jaar. (JAB)

Volg ons op: www.facebook.com/kerkenvrede
 en/of [@kerkenvrede](http://twitter.com/#!/kerkenvrede)

Christelijk arrogant

Onze parochie heeft haar multireligieuze contacten. Soms bezoeken we elkaars feesten. Moslims komen in onze Kerstwake en de Paaswake. U begrijpt dat joden dan niet komen meevieren. Wat wij christenen ook beweren: de afstand tussen joden en christenen is stevig, en daar hebben wij christenen veel aan bijgedragen.

Dit jaar lieten we ons leiden door de bekentenis van een joodse rabbijn, dat ze bang is van ons als we Goede Vrijdag vieren. We hebben alle liturgieën geformuleerd alsof zij erbij zou zijn. En dan wilden we zorgen dat in haar geen oude angst zou opkomen. Dat was een klus! Ik schrok van wat we eigenlijk zonder erg veel nadenken altijd maar le-

zen en zingen. Wat blijven we een schuld op ons laden, wat blijven we christelijk arrogant!

Wij zitten helemaal klem in ons triomfalistisch lezen, en rond Pasen lijkt dat erger dan ooit. Neem die zondag midden in de vasten: God zal een nieuw verbond sluiten met Israël (Jeremia 31,31vv). Dat zijn wij dan natuurlijk, weg verbond met de joden, Jezus is hier voorzeggd. Een boomstam in het oog van ons, christenen! De eerste maal sloot God een verbond met slaven. Nu, nadat ze tóch slavenhouders werden, is er een heel ander verbond nodig, nl. met bekeerde slavenhouders. Dat vergt werkelijk een heel ander verbond dan met slaven, als het je als God om gerechtigheid gaat.

Wel, hoeveel malen en hoeveel eeuwen reeds zijn de christenen als volken en als soort slavenhouders? Kapitalisme is onze vinding meen ik. Er zal toch een heel nieuw verbond moeten komen, wil het ooit nog wat worden tussen God en ons, christenen!

Maar wat ik vooral leerde: het Verbond tussen God en joden is getekend door telkens weer zonde en telkens weer spijt en bekering. Zelfkritisch zijn al die joodse teksten. Daar steekt ons christelijke triomfalisme schril tegen af. Jezus is vooral door ons verraden. We hebben geen spaan heel gelaten van dat verbond. Er is keihard revisie nodig, van de hele dogmatiek. **YH-S**